

OSNIVANJE I RAD ARHIVA BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE 2003–2008

Taiba Mehmedbegović*

UDK: 930.253(497.5Goražde“2003/2008“

Taiba Mehmedbegović: Osnivanje i rad Arhiva Bosansko-podrinjskog kantona Goražde 2003–2008. Tehnički in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 8/2009, str. 289–294.

Izvirnik v bosanščini, izvleček v bosanščini in angleščini, povzetek v angleščini.

U ovom prilogu je opisano osnivanje Arhiva Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, njegove sadašnje aktivnosti na zaštiti registraturne i arhivske građe i razvoju arhivske djelatnosti na tom području.

UDC: 930.253(497.5Goražde“2003/2008“

Taiba Mehmedbegović: Establishment and Work of the Archives of Bosna-Podrinje Canton Goražde 2003–2008. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 8/2009, pp. 289–294.

Original in Bosnian, abstract in Bosnian and English, summary in English.

The article describes the establishment of the Archives of Bosna-Podrinje Canton Goražde, its current activities on protection of registry office records, archives and the development of archival activities in related field.

Ključne besede: Arhiv Bosansko-podrinjskega kantona, Goražde, ustanovitev arhiva, razvoj arhivske dejavnosti.

UVOD

U nedavnoj prošlosti područje BiH bilo je poprište rata koje je za posledicu ostavilo razorene gradove, uništene spomenike kulture, razorene institucije i tragove pisane riječi - pisanu građu koju je trebalo zaštititi.

Cijeli sistem društva i državnog uređenja dobio je drugi oblik, a državna teritorija druge organizacione jedinice:

- Federacija BiH i
- Republika Srpska.

Na području Federacije BiH organizovano je deset Kantona teritorijalnih jedinica. Prije 1992. godine na prostoru BiH postojale su sledeće arhivske ustanove:¹

- Arhiv BiH osnovan decembra 1947. godine (tadašnji naziv Arhiv NRBiH),
- Istorijski arhiv u Sarajevu osnovan 1948. godine,
- Arhiv grada Banja Luke osnovan 1953. godine,
- Arhiv grada Mostara osnovan 1954. godine,

* *Taiba Mehmedbegović, direktor, Arhiv Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, Trg branilaca br. 2, Goražde, Bosna i Hercegovina.*

¹ Šaban Zahirović, arhivski savjetnik, *Priručnik za polaganje Arhivističkog ispita Sarajevo 2005.*

- Arhiv grada Tuzle,
- Arhiv grada Travnika,
- Arhiv grada Doboja,
- Arhiv grada Bihaća osnovan 1982. godine,
- Istorijski arhiv Foča osnovan 1983. godine.

U ovakvoj organizacionoj službi, Arhiv BiH imao je ulogu matičnog arhiva i zadatak da vodi zajedničku informativnu službu o arhivima i arhivskoj građi, unapređenje stručnog rada i obrazovanje kadrova i osnivanje centralne radionice za konverzaciju i laminaciju oštećenih dokumenata, mikrofilmsku laboratorij, kinoteku.

Nakon Dejtonskog sporazuma arhivska služba u BiH je potpuno decentrilizirana, pa se u mreži nalaze: Arhiv BiH na nivou BiH, dva entitetska arhiva, te kantonalni arhivi ...

U ovom periodu osnovani su:

- Arhiv Federacije BiH,
- Arhiv Republike Srpske,
- Arhiv Distrikta Brčko,
- Arhiv Zapadnohercegovačke županije na Širokom Brijegu,
- Arhiv Bosansko-podrinjskog kantona Goražde,
- dok su arhiva u Tuzli, Mostaru, Bihaću, Sarajevu i Travniku postali kantonalni.

ARHIV BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE

Arhiv Bosansko-podrinjskog kantona osnovan je 2003.² godine, kao samostalna kantonalna ustanova. »Arhiv kantona« vrši stručne i druge poslove iz nadležnosti Kantona koji se odnose na evidentiranje, preuzimanja, sređivanje, obradu, zaštitu i upotrebu ukupne arhivske građe i registraturnog materijala, razvoj arhivske djelatnosti u kantonu, mjere osiguranja i zaštite arhivske građe i stručni nadzor nad zaštitom registraturnog materijala i arhivske građe i odabir arhivske građe iz registraturnog materijala, izdavanje uvjerenja, potvrda i drugih zvaničnih isprava o činjenicama i dokazima koji se nalaze u građi koju čuva stručno usavršavanih službenika arhivske službe i naučno istraživački publicistički rad u arhivskoj djelatnosti.³

Arhiv je otpočeo sa radom novembra 2003. godine zapošljavanjem rukovodioca i arhivskog tehničara.

Prvi poslovi bili su uspostavljenje organizacione šeme i Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i radu te donošenje propisa kojima se reguliše način:

² Zakon o kantonalnim ministarstvima i drugim tijelima Kantonalne uprave (»Sl. novine BPK Goražde«, broj; 5/03). Zakonom su osnovana kantonalna ministarstva, kantonalne uprave i Kantonalne ustanove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, utvrđen njihov djelokrug a zakon utvrđuje i druga pitanja od značaja za njihovu organizaciju i funkcionisanje.

³ Član 17. Zakona o ministarstvima i drugim tijelima kantonalne uprave (»Sl. novine BPK Goražde«, broj; 5/03), strana 192.

- obavljanja stručnih poslova,
- provođenje kantonalne politike,
- drugih poslova i zadataka iz radnih odnosa.

Polazni zakonski okvir za djelovanje bio je »Zakon o arhivskoj građi Bosansko-podrinjskog Kantona«⁴ iz 2003. godine, a na osnovu njega donesene su sledeće Uredbe:⁵

- Uredba o načinu organizovanja i vršenja arhivskih poslova u organima uprave i službama za upravu BPK Goražde,
- Uredba o načinu organizovanja i vršenja arhivskih poslova u pravnim licima u BPK Goražde,
- Uredba o stručnim zvanjima i načinu sticanja stručnih zvanja u BPK Goražde,
- te mnoštvo drugih pravilnika i uputstava i objašnjenja iz arhivske djelatnosti i radnih zadataka i odnosa.

Arhiv je dobio uslovne prostorije u podrumu bivše zgrade Zavoda za platni promet Goražde a sada vlasništvo Ministarstva za finansije Vlade FBiH koje smo morali renovirati i osloboditi vlage i drugih nepoželjnih agenasa kako bi stekli minimalne uslove za odlaganje građe.

U tim uslovima otpočeli smo sa radom i registracijom stvaralaca i imaoca građe koji su bili iz raznih oblasti života kao što su:

- kantonalni organi uprave i službe,
- kantonalne institucije i druge ustanove,
- općine, općinske ustanove i institucije,
- pravna lica (škole, preduzeća, banke),
- udruženje građana i drugi.

Period djelovanja registratura i starost registraturne i arhivske građe je različita pa imamo periode:

- 1900 - 1941, period pred drugi svjetski rat,
- 1941 - 1992, socijalistički period,
- 1992 - 1995, period samostalne države BiH u ratnom dejstvu,
- 1995 - 2008, period samostalne države BiH posle ratnih dejstava.

⁴ Zakon o arhivskoj građi BPK Goražde (*»Sl. novine BPK Goražde«, broj; 11/03*).

⁵ Uredbama se razrađuju osnovni poslovi određeni Zakonom o arhivskoj građi kao što je: donošenje »Liste kategorija registraturnog materijala sa rokovima trajanja«, uslovi čuvanja registraturnog materijala, odabir arhivske građe iz registraturnog materijala i uništenje bezvrijednog registraturnog materijala, preuzimanje arhivske građe od stvaralaca i imaoca, o stručnim zvanjima i sl. (*»Sl. novine BPK Goražde«, broj; 3/04*).

STRUČNI NADZOR NAD ZAŠTITOM REGISTRATURNOG MATERIJALA I ARHIVSKE GRAĐE I STRUČNO USAVRŠAVANJE SLUŽBENIKA ARHIVSKE SLUŽBE I UPOSLENIKA U REGISTRATURAMA

OBAVEZE STVARAOCA I IMAOCA REGISTRATURNE GRAĐE

Zakonom⁶ se uređuje evidentiranje, čuvanje, zaštita i sređivanje registraturne građe, kao i način njihovog prikupljanja, istraživanja, stručne i naučne obrade, objavljivanja i davanja na korištenje arhivske građe iz djelokruga organa vlasti i drugih institucija Bosansko-podrinjskog kantona Goražde predviđenih u Zakonom, a ta građa je nastala u radu:

- Skupštine BPK Goražde,
- Premijera BPK Goražde,
- Vlade BPK Goražde,
- Kantonalnih organa uprave i kantonalnih ustanova i drugih kantonalnih institucija,
- Općinskih službi za upravu,
- Udruženja građana i drugih pravnih i fizičkih lica koja su organizovana na nivou Kantona.

Iz naziva i strukture ovih stvaraoca i imaoca registraturne i arhivske građe vidi se da je većina njih nastala u periodu 1995-2008.

Znači ovdje je zadatak na stručnom nadzoru i primarnoj ZAŠTITI REGISTRATURNOG MATERIJALA u nastajanju kod stvaraoca i imaoca.

Otud možemo izdvojiti »ZAKONOM« određene obaveze stvaraocu i imaocu registraturne građe:⁷

1. čuvaju registraturnu građu od oštećenja, uništenja i nestajanja, dok se iz nje odabere arhivska građa;
2. vode evidenciju o predmetima i aktima;
3. čuvaju registraturnu građu u sređenom stanju;
4. omogućavaju Arhivu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (u daljem tekstu: Arhiva Kantona) provjeru čuvanja i sređenosti registraturne građe;
5. utvrđuje listu kategorija registraturne građe sa rokovima čuvanja (u daljem tekstu: listu kategorija), na koju saglasnost daje Arhiv Kantona;
6. vrše godišnji odabir arhivske građe iz registraturne građe prema listi kategorija uz odobrenje Arhiva Kantona;
7. vode arhivsku knjigu i njen prepis dostavljaju Arhivu Kantona;
8. dostavlja Arhivu Kantona potrebne podatke za evidencije koje vode.

⁶ Zakon o arhivskoj građi BPK Goražde (»Sl. novine BPK Goražde«, broj; 11/03).

⁷ Član 10. Zakona.

OBAVEZE ARHIVA BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA

U nizu poslova koje obavlja Arhiv kantona postoje i poslovi stručnog nadzora kao što su:

1. Arhiv kantona vrši neposredni nadzor u obavljanju poslova arhiviranja, čuvanja, zaštite, stručnog održavanja registraturne i arhivske građe koja se nalazi kod stvaraoca i imaoca na području Kantona.
2. Arhiv kantona vrši nadzor prilikom odabiranja arhivske građe iz registraturne građe.
3. Arhiv kantona nalaže stvaraocu i imaocu da u određenom trenutku preduzme mjere za otklanjanje utvrđenih nedostataka i oštećenja na registraturnoj i arhivskoj građi.

Poslove stručnog nadzora obavlja »Služba ili odjeljenje za nadzor« u Arhivu kantona neposrednim uvidom na licu mjesta i posjetom registraturama stvaraoca i imaoca registraturne građe i sastavljanjem »ZAPISNIKA« konstatuje se da li se izvršavaju obavezne mjere zaštite registraturne i arhivske građe i predlaže u »RJEŠENJU« mjere za otklanjanje nedostataka.

STRUČNO USAVRŠAVANJE

Jedan od »ZAKONOM« određenih obaveza Arhiva kantona je da:

»Vrši stručno obrazovanje i usavršavanje službenika arhivske službe i stručno osposobljavanje stvaralaca i imalaca registraturne i arhivske građe«.⁸

Edukacija arhivskog kadra za složene arhivske poslove obavlja se kroz različite oblike:

- pripravnčki, volonterski rad,
- stručni arhivistički i stručni upravni ispit,
- seminari iz kancelarijskog i arhivskog poslovanja,
- razna savjetovanja i dr.

Edukacije uposlenika u registraturama stvaraoca i imaoca također podrazumjeva:

- za rad uposlenika na poslovima pisarnica položen stručni upravni ispit,
- za rad uposlenika na poslovima arhiviranja položen stručni arhivistički ispit.

Uposlenici u registraturama takođe pohađaju seminare i edukacije iz oblasti kancelarijskog i arhivskog poslovanja.

Do sada je na području Bosansko-podrinjskog kantona osposobljeno:

1. VSS 2 arhivista
2. VŠS 3 viša arhivska tehničara
3. SSS 60 arhivskih tehničara

⁸ Član 17. Zakona.

SADAŠNJE STANJE RASPOLOŽIVOG PROSTORA I POTREBE ZA NAMJENSKOM ZGRADOM ARHIVA

Arhiv trenutno raspolaže sa uslovnim prostorom i nema stalnu zgradu za potrebe Arhiva BPK Goražde. Trenutno obavljamo arhivsku djelatnost i u nadležnosti imamo oko 150 stvaraoca i imaoca registraturne i arhivske građe i oko 200 fondova.

Većina registraturne i arhivske građe se nalazi u arhivama stvaraoca i imaoca iz razloga što je to operativna građa, a nešto građe je trenutno spremno za preuzimanje u Arhiv zbog isteka predviđenog roka čuvanja i prestanka rada stvaraoca. U Arhivu je trenutno smješteno nekoliko fondova stvaraoca koji su prestali sa radom. U sledećem vremenskom periodu nužno je obezbeđenje stalne zgrade Arhiva za potrebe preuzimanja arhivske građe. Mogućnosti su u osposobljavanju već postojećih objekata a koji su napušteni od strane Ministarstva odbrane FBiH ili nekih sličnih objekata.

ZAKLJUČAK

Arhiv Bosnasko-podrinjskog kantona Goražde osnovan je 2003. godine na osnovu Zakona o ministarstvima i drugim tijelima kantonalne uprave. Nakon Dayton a drugačijeg državnog uređenja Federacije BiH dotadašnja mreža arhiva ostavila je nepokriveno područje Bosnasko-podrinjskog kantona Goražde.

Arhiv kantona bavi se zaštitom i stručnim nadzorom u obavljanju poslova arhiviranja, čuvanja i stručnog održavanja registraturne i arhivske građe najčešće novonastalih organa kantonalne uprave pa mu je prioritetan zadatak »zaštita građe u nastajanju.« Osim toga Arhiv se bavi razvojem arhivske djelatnosti na ovom području kod stvaralaca i imalaca građe i osposobljavanju svih koji rade na arhivskim poslovima. Uporedo sa svim gore navedenim radi se na uspostavljanju stalnih prostorija za Arhiv kantona i pobošljavanje uslova smještaja u arhivama imalaca građe.

SUMMARY

ESTABLISHMENT AND WORK OF THE ARCHIVES OF BOSNA-PODRINJE CANTON GORAŽDE 2003-2008

According to the Law on Ministries and other cantonal regulatory bodies, the Archives of Bosna-Podrinje Canton Goražde was established in 2003. After Dayton and the different state framework of Federation of BiH, that period's applicable archival network did not cover the area of Bosna-Podrinje Canton Goražde.

The Cantonal Archives deals with the protection and professional supervision of archiving, keeping and professional maintaining of registry office records and archives of newly founded cantonal regulatory, therefore its priority mission is »to protect new emerging materials«. Besides that the Archives deals with the development of archival activities at creators and owners of records as well as on education of people who work with archives. Along with all above mentioned, the Archives is also working on the establishing of permanent archival premises for the needs of the Cantonal Archives and the improvement of conditions in depositions of present creators of archives.